

Kompetenssatsning inom den sociala barn- och ungdomsvården

Redovisning av 2016 års satsning

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Artikelnummer 2017-6-10

Publicerad www.socialstyrelsen.se, juni 2017

Förord

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag fördelat 24 000 000 kronor till kommunerna för att stärka kommunernas arbete med att utveckla kompetensen inom den sociala barn- och ungdomsvården för att säkra en trygg och säker vård. Satsningen är ett led i regeringens arbete med att stärka huvudmännens arbete med att utveckla trygghet och kvalitet inom den sociala barn- och ungdomsvården.

I denna rapport redovisar Socialstyrelsen hur kommunerna har arbetat med kompetensutveckling under 2016.

Rapporten har skrivits av utredaren Thomas Malm. Ansvarig enhetschef har varit Stina Törnell Sandberg.

Olivia Wigzell
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Inledning	9
Uppdraget	9
Bakgrund	9
Fördelning av medel till kommunerna	10
Kommunernas behovsinventering	12
Redovisning av 2016 års medel	14
Kompetensläget i kommunerna	14
Genomförd kompetensutveckling med 2016 års statsbidrag	18
Sammanfattning 2016 års satsning	28
Kommunernas kompetensinventering	28
Genomförd kompetensutveckling 2016	29
Referenser	31
Bilaga 1. Ekonomisk redovisning	33
Bilaga 2. Fördelning av 2016 års statsbidrag	34

Sammanfattning

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringens fördelat statsbidrag till kommunerna för att stärka kompetensen inom den sociala barn- och ungdomsvården för att säkra en trygg och säker vård. Medel har fördelats under perioden 2013–2016. Satsningen är ett led i regeringens arbete med att stärka huvudmännens arbete med att utveckla trygghet och kvalitet inom den sociala barn- och ungdomsvården. Socialstyrelsen har också genomfört årliga uppföljningar av kommunernas kompetensutvecklingsinsatser.

Som ett led i kompetenssatsningen fick Socialstyrelsen 2016 i uppdrag av regeringen att fördela 24 000 000 kronor i statsbidrag till den sociala barn- och ungdomsvården i kommunerna. Statsbidraget ska i huvudsak användas till utbildningar och kompetensutvecklingsinsatser.

Av landets 290 kommuner rekviderade 273 kommuner medel för kompetensutvecklingsinsatser. Totalt betalade Socialstyrelsen ut 23 149 998 kronor till kommunerna. Fyra kommuner har betalat tillbaka medlen och ingår därmed inte i uppföljningen.

Sex stycken kommuner hade inte deltagit i satsningen tidigare och fick därför inventera befintligt kompetensläge hösten 2016. Resultatet av kompetensinventeringen från de sex nytilkomna kommunerna visar att majoriteten av handläggarna har socionomexamen och mer än ett års erfarenhet av arbete inom den sociala barn- och ungdomsvården. Bland arbetsledarna är det en betydande andel som har vidareutbildning på högskolenivå men det är också det första chefsjobbet för flera av dem.

Omkring hälften av handläggarna bedöms ha grundläggande kompetens inom de flesta områden inom socialt arbete. Samtidigt finns det en betydande andel handläggare som saknar tillräcklig kompetens vilket innebär att de behöver stöd och handledning för att kunna genomföra sina arbetsuppgifter. Detta gäller oavsett kompetensområde.

Socialstyrelsens uppföljning av den genomförda kompetensutvecklingen 2016 visar att majoriteten av utbildningarna har riktats till handläggare med socionomexamen. Precis som året innan har kommunerna i hög utsträckning valt att rikta utbildningsinsatserna till arbetsledare och handläggare med mer än fyra års erfarenhet av arbete inom den sociala barn- och ungdomsvården.

De flesta utbildningarna återfinns inom området socialt arbete och inriktningarna risk- och skyddsfaktorer samt utredningsmetodik. Detta är inriktningar inom vilka arbetsledare och handläggare bedömdes ha ett visst behov av kompetensutveckling vid de tidigare kompetensinventeringarna.

Under 2016 har kommunerna genomfört 971 utbildningsinsatser med sammanlagt 8 100 utbildningsplatser. Andelen utbildningar som ger högskolepoäng är fortsatt liten och har minskat jämfört med året innan. Korta utbildningar som anordnas av stat, kommun och landsting är istället det vanligaste.

Majoriteten av kommunerna har inte ersatt frånvaro med vikarier och kommunernas problem med att förvalta genomförda utbildningar kvarstår, vilket uppges bero på den ansträngda personalsituationen och den höga

arbetsbelastningen. För att genomförd kompetensutveckling ska få avsedd effekt är det viktigt att arbetsgivaren tar hand om den nyförvärvade kunskapen och ger arbetsledare och handläggare möjlighet att omsätta sina nya kunskaper i praktiken. Medarbetarna behöver få tid och möjlighet att öva och praktisera.

Socialstyrelsens sammanställning visar också att det precis som tidigare år huvudsakligen är erfarna arbetsledare och handläggare som fått stöd och handledning. Till exempel har drygt 90 procent av det stöd och den handledning som gått till arbetsledare riktats till dem som har mer än fyra års erfarenhet. Förklaringen till detta kan vara att kommunerna satsar på de erfarna handläggarna för att höja deras kompetens och öka deras engagemang och motivation att stanna i yrket. De erfarna handläggarna är de som i stor utsträckning handleder och stödjer de oerfarna handläggarna. För organisationen och dess utveckling är det viktigt att de erfarna handläggarna stannar kvar, så att organisationen kan utvecklas till en mer lärande organisation.

Inledning

Uppdraget

Socialstyrelsen fick 2016 i uppdrag att fördela statsbidrag till den sociala barn- och ungdomsvården i kommunerna (S2016/00042/FST). Syftet är att stärka kompetensen inom den sociala barn- och ungdomsvården för att säkra en trygg och säker vård. Statsbidraget ska i huvudsak användas till utbildningar och andra kompetensutvecklingsinsatser.

Uppdraget är en del i regeringens långsiktiga kompetenssatsning inom den sociala barn- och ungdomsvården som inleddes 2013 och ska redovisas till regeringen senast den 30 juni 2017.

Bakgrund

Arbetet med barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa, och deras familjer, är ett av socialtjänstens svåraste uppdrag. Regeringen bedömer i propositionen Stärkt stöd till barn och unga (prop. 2012/2013:10) att det finns behov av ett fortsatt utvecklingsarbete inom en rad områden inom den sociala barn- och ungdomsvården. Ett område som särskilt lyfts fram är kompetensutveckling för personalen. Arbetet med att säkerställa att barn och ungdomar inte far illa innebär ofta svåra bedömningar som kan vara livsavgörande för de barn, ungdomar och föräldrar som berörs. Personalens kompetens är väsentlig för att man ska kunna uppnå rättssäkerhet och upprätthålla en god kvalitet på arbetet.

Som en följd av propositionen fick Socialstyrelsen hösten 2012 i uppdrag att utarbeta ett förslag till åtgärdsprogram för en trygg och säker vård för barn och unga som är i behov av stöd och hjälp från den sociala barn- och ungdomsvården. Bland de åtgärder som Socialstyrelsen föreslog i *Trygghet och säkerhet i den sociala barn- och ungdomsvården* fanns en kompetenssatsning och en inventering av kompetensläget och kompetensbehov inom den sociala barn- och ungdomsvården [1].

Det är kommunen som ansvarar för att personalen har en lämplig utbildning och erfarenhet för att klara av sina arbetsuppgifter inom socialtjänsten. För att stärka huvudmännens arbete med att öka tryggheten och kvaliteten inom den sociala barn- och ungdomsvården har regeringen under 2013–2016 stött ett långsiktigt utvecklingsarbete i syfte att systematiskt utveckla personalens kompetens. Regeringen aviserade att de avsåg avsätta cirka 60 000 000 kronor per år till och med 2016 för att stödja huvudmännen i deras arbete med kompetensutveckling inom området.

I enlighet med detta fick Socialstyrelsen i uppdrag att betala ut 57 000 000 kronor i statsbidrag under 2013 för att stärka kommunerna i deras arbete med att utveckla kompetensen. Av denna summa var 20 000 000 kronor avsedda för en inventering av kompetensläget och kompetensnivån på kommunal nivå medan 37 000 000 kronor var avsedda för kompetensutveckling, främst för handläggare och chefer med ansvar för myndighetsutövning inom den sociala

barn- och ungdomsvården. Sammanlagt 263 kommuner rekviderade medel för att genomföra en kompetensinventering medan 234 kommuner rekviderade medel för att genomföra kompetensutvecklingsinsatser.

Socialstyrelsens uppföljning av kompetensläget 2013 visar att majoriteten av handläggarna inom den sociala barn- och ungdomsvården har socionomexamen och mer än ett års erfarenhet samt grundläggande kompetens inom yrkets ämnesområden. Samtidigt finns det en relativt stor grupp handläggare som saknar kompetens och som behöver stöd för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Den korta tidsramen för satsningen har medfört att kommunerna i hög utsträckning satsat på korta utbildningar samt stöd och handledning [2].

Kompetenssatsningen fortsatte under 2014 och Socialstyrelsen fick återigen i uppdrag att betala ut 57 000 000 kronor till kommunerna. Sammanlagt 255 kommuner rekviderade medel för kompetensutvecklingsinsatser. Av dessa var det 14 kommuner som inte deltog i 2013 års kompetenssatsning. Dessa 14 kommuner genomförde därför en inventering av det befintliga kompetensläget inom den sociala barn- och ungdomsvården hösten 2014.

Socialstyrelsens uppföljning av 2014 års kompetenssatsning visade att majoriteten av insatserna riktade sig till handläggare med socionomexamen. Kommunerna har samtidigt haft svårt att ersätta frånvaro med vikarier vilket medfört att de inte har kunnat genomföra insatser som planerat. Den höga arbetsbelastningen gör också att kommunerna har svårt att förvalta genomförda kompetensutvecklingsinsatser [3].

Socialstyrelsen fick 2015 på nytt i uppdrag att betala ut 57 000 000 kronor i statsbidrag för kompetensutveckling till kommunerna. Totalt 259 kommuner rekviderade medel för satsningar under 2015. Fyra av kommunerna genomförde inga insatser utan betalade tillbaka hela summan och ingår därför inte i Socialstyrelsens uppföljning. Av kommunerna var sex kommuner helt nya i satsningen, och dessa kommuner genomförde därför en inventering av det befintliga kompetensläget hösten 2015.

Socialstyrelsens uppföljning av 2015 års kompetenssatsning visade att majoriteten av utbildningsinsatserna återigen riktade sig till handläggare med socionomexamen. Majoriteten av allt stöd och all handledning har vidare getts till relativt erfarna arbetsledare och handläggare vilket kan förklaras med att kommunerna satsar på denna grupp för att höja deras kompetens och motivation för att stanna i yrket. De mer erfarna handledarna är de som stödjer och handleder de mer oerfarna i hög utsträckning varför det är viktigt att de blir kvar i organisationen [4].

Fördelning av medel till kommunerna

Under 2016 fick Socialstyrelsen i uppdrag att fördela 24 000 000 kronor till kommunerna. Fördelningen av medlen på kommunnivå utgick precis som tidigare år från Socialstyrelsens förslag om kommungrupper för barn i ekonomiskt utsatta familjer 2003–2010 [5]. Minskningen i anslagsnivå jämfört med tidigare år förklaras av att regeringen parallellt med kompetenssatsningen riktad till kommunerna även gav Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram uppdragsutbildningar för arbetsledare och socialsekreterare. Denna nya

satsning på uppdragsutbildningar finansierades genom en omfördelning av 32 000 000 kronor av de medel som tidigare avsatts för kompetenssatsningen (S2015/3337/FST).

Statsbidraget är avsett för utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser. De kommuner som inte hade genomfört en inventering inom ramen för 2013, 2014 och 2015 års statsbidrag kunde använda maximalt 50 000 kronor av 2016 års statsbidrag för detta ändamål. En inventering av kompetensnivån och behovet av kompetensutveckling är precis som tidigare år en förutsättning för att få del av statsbidraget.

Av landets 290 kommuner rekviderade 273 kommuner medel för att genomföra utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser under 2016. Totalt har 23 149 998 kronor betalats ut till kommunerna. Fyra kommuner har betalt tillbaka medlen och ingår därför inte i uppföljningen. Detta beror bland annat på hög personalomsättning kombinerat med hög arbetsbelastning vilket omöjliggjort de planerade insatserna.

Huvudregeln för statsbidrag är att de beslutas och fördelas årsvis och därmed ska förbrukas under innevarande år. För mottagare av statsbidrag kan det innebära ovisshet och glapp i satsningen innan nya medel fördelats. En förutsättning för att kunna garantera en långsiktighet som inte kan garanteras inom ramen för statsbidraget är därför att kommunerna investerar egna medel. Helt eller delvis oförbrukade utbildningsmedel ska återbetalas.

Inventering av kompetensläget och kompetensbehov

Inventeringen av kompetensläget och kompetensbehov utgår från 2013, 2014 och 2015 års inventeringsomgång och innehåller frågor om personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som rör barn och unga.

Utbildning och kompetensläge

Socialstyrelsen har informerat kommunerna om att satsningen i första hand gäller de myndighetsutövande delarna, dvs. utredning, dokumentation och uppföljning, men också kompetensutveckling som handlar om samtal med barn, barns och ungas utveckling och behov, vilka tecken som kan tyda på att barn och unga far illa, vilka typer av utsatthet som förekommer bland barn och unga m.m.

Den primära målgruppen för utbildningsinsatsen är socialsekreterare samt chefer och andra arbetsledare inom den sociala barn- och ungdomsvården. Vid behov kunde också 2016 års medel användas för stöd och handledning för oerfarna handläggare och behandlande personal. Utbildningarna kan ha olika nivå och format och valet av utbildning ska kunna motiveras vid redovisningen. Medlen kunde också användas för utbildningar anordnade av regionförbund eller de regionala stödstrukturerna för stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet i socialtjänsten. Medlens användning skulle ha koppling till kompetensläge och behov i kommunen och kunde därför användas för kompetensutvecklingsinsatser utifrån den rådande flyktingsituationen och framförallt ökningen av ensamkommande flickor och pojkar.

I samband med redovisningen av 2013 års statsbidrag framkom det att många kommuner hade behov av att lägga en betydande andel av kompetensutvecklingsmedlen på stöd och handledning. Från och med 2014 års kompetensutveckling har därför Socialstyrelsen valt att separera stöd och handledning från kringkostnader och administration för att frigöra en större del av statsbidraget för insatser inom stöd och handledning för de kommuner som har det behovet.

2016 års medel får användas till följande:

1. Uppdragsutbildning och annan typ av utbildning som uppfyller statsbidragets villkor
2. Stöd och handledning
3. Kringkostnader för administration, samordning, vikarier, litteratur eller resor i samband med utbildningar (max 25 procent av beviljat belopp)
4. Inventering av kompetensläget och kompetensbehov (endast för de kommuner som inte inventerade kompetensläget 2013, 2014 eller 2015, max 50 000 kr av 2016 års statsbidrag får läggas på inventering)

Kommunernas behovsinventering

Inventeringen av kompetensläget och kompetensbehovet hos personalen inom den sociala barn- och ungdomsvården gjordes av kommunerna själva utifrån ett formulär som Socialstyrelsen tillhandahöll. Inventeringen ger ett referensvärde som visar läget i kommunerna när satsningen påbörjades.

Inventering och redovisning

De 273 kommuner som rekviderat 2016 års statsbidrag till den sociala barn- och ungdomsvården fick ett webbformulär för redovisningen av de utbildningsinsatser och insatser inom stöd och handledning som de påbörjat eller genomfört under 2016.

Totalt 269 av de 273 kommunerna som rekviderat medel 2016 besvarade webbenkäten om kompetensutvecklingsinsatser. De övriga fyra kommunerna har återbetalat statsbidraget. Samtliga sex kommuner som deltog i kompetenssatsningen för första gången 2016 besvarade inventeringsenkäten om kompetensläge och kompetensnivå.

Genomgång av kompetensutvecklingsinsatserna

Vid återslagrapporteringen av statsbidraget ingår att kommunerna ska redogöra för de kompetensutvecklingsinsatser som de har genomfört under 2016. Socialstyrelsen har gått igenom redovisningarna för att kategorisera de utbildningar och kompetensutvecklingsinsatser som statsbidraget använts till. Myndighetens genomgång omfattar de 269 kommuner som genomfört kompetensutvecklingsinsatser.

Huvuddelen av kommunerna som har tagit del av 2016 års kompetensmedel inventerade kompetensen och behovet av kompetensutveckling under 2013, 2014 eller 2015. Detta gör att det är möjligt att undersöka kopplingen mellan genomförda kompetensutvecklingsinsatser och de behov av kompetensutveckling som kommunerna identifierat vid sin inventering.

För den mindre grupp kommuner som genomförde sin första kompetensinventering 2016 är denna koppling däremot inte möjlig att göra eftersom de genomförde inventeringen och utbildningarna parallellt. Kompetensläget i dessa sex kommuner redovisas därför separat.

Socialstyrelsen föreslog i delredovisningen 2013 att statsbidraget 2013–2016 skulle följas upp genom en avslutande inventering i kommunerna vid satsningens slut och i 2013 års slutredovisning föreslog myndigheten även att en utvärdering skulle genomföras för att kontrollera resultatet av statsbidraget och dess effekt på personalens kompetens [4, 6]. I 2016 års slutredovisning av uppdraget gör Socialstyrelsen en jämförande analys av kompetensläget i kommunerna vid satsningens början och slut.

Redovisning av 2016 års medel

Kompetensläget i kommunerna

I detta avsnitt redovisar Socialstyrelsen resultatet av kompetensinventeringen hos de sex kommuner som deltog i kompetenssatsningen för första gången 2016. Resultaten redovisas efter utbildningsnivå och efter kompetensområde.

Kompetensläget hos handläggarna

Socialstyrelsens sammanställning visar att det finns sammanlagt 69 handläggare (omräknat i årsarbetare) i den sociala barn- och ungdomsvården i de sex kommunerna (tabell 1). Cirka 88 procent av handläggarna i de aktuella kommunerna är kvinnor.

Det är endast sju årsarbetare som saknar socionomexamen. Av handläggarna som har socionomexamen är det dock 13 årsarbetare som har mindre än ett års erfarenhet.

Tabell 1. Antal handläggare i den sociala barn- och ungdomsvården november 2016. Årsarbetare. N = 6

	Antal handläggare			Varav socionom-examen och < 1 års erfarenhet	Varav utan socionomexamen		
	Kvinnor	Män	Totalt	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Antal	61,1	7,8	68,9	12,8	4	3	7

Kommunerna som inventerade kompetensläget 2016 uppger att 19 handläggare har fortbildning inom socialt arbete vilket innebär att de har fått utbildning för att upprätthålla och utveckla den kompetensnivå som krävs för att kunna utföra sina arbetsuppgifter (tabell 2). Vidare har fyra handläggare fördjupade kunskaper om barn och unga via utbildning på högskolenivå. Två av dessa handläggare har utbildning på magisternivå.

Tabell 2. Antal handläggare med fortbildning och vidareutbildning på högskolenivå november 2016. N = 6

	Handläggare m fortbildning	Handläggare m vidareutbildning på högskolenivå	Varav m magisterutbildning
Antal	19	4	2

Socialstyrelsen bad kommunerna att bedöma antalet handläggare med grundläggande respektive fördjupad kompetens, och antalet handläggare som bedöms sakna tillräcklig kompetens för att kunna utföra sina arbetsuppgifter utan stöd.

Definition av kompetens

1. Med grundläggande kompetens avses att en handläggare kan genomföra självständig handläggning (planering, utredning och uppföljning).
2. Med fördjupad kompetens avses att en handläggare, utöver de kvaliteter som räknas till den grundläggande kompetensen ovan, har särskild kompetens att fungera som ämnesrådgivare eller sakkunnig inom respektive kunskapsområde för övrig personal eller i de externa kontakter som kommunen har.
3. Med saknar tillräcklig kompetens avses att en handläggare behöver kontinuerligt stöd för att kunna genomföra sina arbetsuppgifter.

Tabell 3 visar fördelningen av handläggarna i de sex kommunerna per kompetensnivå och kompetensområde inom de olika kompetensområdena.

Inventeringen av kompetensläget visar att drygt 80 procent av handläggarna har grundläggande kompetens inom psykologi och samhällsvetenskap. När det gäller andelen handläggare med fördjupad kompetens är bilden något mer splittrad. Inom socialt arbete har 40 procent av handläggarna fördjupad kompetens.

Samtidigt är det också en betydande andel av handläggarna som bedöms sakna tillräcklig kompetens inom de flesta områdena, vilket innebär att de behöver kontinuerligt stöd för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. De områden där störst andel handläggare bedöms sakna kompetens är juridik samt evidensbaserad praktik och placerade barn där var fjärde handläggare bedöms sakna kompetens för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

Tabell 3. Handläggare inom den sociala barn- och ungdomsvården efter kompetensnivå och kompetensområden. Andel (procent). N = 6

Område	Grundläggande	Fördjupad	Saknar kompetens
Socialt arbete	55	41	4
Juridik	66	8	26
Psykologi	84	3	13
Samhällsvetenskap	82	16	2
Evidensbaserad praktik	68	9	23

Det är också relativt stora skillnader i kunskapsnivå inom ett och samma kompetensområde. Inom kompetensområdet socialt arbete är det omkring 55 procent av handläggarna som bedöms ha grundläggande kunskap. Samtidigt är det drygt 80 procent av handläggarna som bedöms ha grundläggande kunskap inom genus och etnicitet medan endast 46 procent av handläggarna bedöms ha grundläggande kunskap inom utredningsmetodik (tabell 4).

Tabell 4. Handläggare inom den sociala barn- och ungdomsvården efter kompetensnivå. Kompetensområde socialt arbete. N = 6

	Grundläggande		Fördjupad		Saknar kompetens		Totalt
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	
Inriktning							
Barn och ungas utveckling	38	55	29	42	2	3	69
Barns utsatthet	39	56,5	29	42	1	1,5	69
Barns rättigheter	38	55	29	42	2	3	69
Sociala problem	38	55	29	42	2	3	69
Sociala insatser	38	55	29	42	2	3	69
Risk o skyddsfaktorer	35	50,5	32	46,5	2	3	69
Utredningsmetodik	32	46,5	31	45	6	8,5	69
Planering insatser	35	50,5	32	46,5	2	3	69
Utredning o bedömning av barns behov	33	48	30	43,5	6	8,5	69
Dokumentation av utredning, beslut	32	46,5	30	43,5	7	10	69
Samtal barn o unga	41	59,5	27	39	1	1,5	69
Samarbete o samverkan	40	58	28	40,5	1	1,5	69
Genus o etnicitet	56	81	12	17,5	1	1,5	69
Etik o förhållningssätt	36	52	32	46,5	1	1,5	69

Inom juridik är det stor skillnad i kompetens: inom socialrätt bedömer kommunerna att knappt 30 procent av handläggarna har fördjupad kompetens medan endast sju procent av handläggarna bedöms ha fördjupad kompetens inom familjerätt (tabell 5). Majoriteten av handläggarna bedöms sakna kompetens inom familjerätt.

Tabell 5. Handläggare inom den sociala barn- och ungdomsvården efter kompetensnivå. Kompetensområde juridik. N = 6

	Grundläggande		Fördjupad		Saknar kompetens		Totalt
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	
Inriktning							
Socialrätt	47	68	20	29	2	3	69
Familjerätt	20	29	5	7	44	64	69
Förvaltningsrätt	47	92	-	-	4	8	51
Offentlighet och sekretess	49	96	-	-	2	4	51
Offentlig rätt	29	57	-	-	22	43	51

Inom psykologi har handläggarna grundläggande kompetens i hög utsträckning inom samtliga områden men här finns ett visst internt bortfall att ta hänsyn till (tabell 6).

Tabell 6. Handläggare inom den sociala barn- och ungdomsvården efter kompetensnivå. Kompetensområde psykologi. N = 6

	Grundläggande		Fördjupad		Saknar kompetens		Totalt
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	
Inriktning							
Utvecklingspsykologi	61	88	0	0	8	12	69
Anknytningsteori	55	80	6	8	8	12	69
Utvecklingsekologi	42	82	-	-	9	18	51

Inom samhällsvetenskap är kompetensnivån densamma men detta kompetensområde innefattar bara två inriktningar (tabell 7).

Tabell 7. Handläggare inom den sociala barn- och ungdomsvården efter kompetensnivå. Kompetensområde samhällsvetenskap. N = 6

	Grundläggande		Fördjupad		Saknar kompetens		Totalt
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	
Inriktning							
Samhällets organisation och styrning	42	82	8	16	1	2	51
Samhällets stödssystem	42	82	8	16	1	2	51

Inom inriktningen evidensbaserad praktik är det 36 procent av handläggarna som bedöms sakna kompetens men kunskapsläget inom placerade barn är betydligt bättre (tabell 8).

Tabell 8. Handläggare inom den sociala barn- och ungdomsvården efter kompetensnivå. Kompetensområde evidensbaserad praktik och placerade barn. N = 6

	Grundläggande		Fördjupad		Saknar kompetens		Totalt
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	
Inriktning							
Evidensbaserad praktik	43	62,5	1	1,5	25	36	69
Placerade barn	51	74	11	16	7	10	69

Samtliga sex kommuner i inventeringen följer upp handläggarnas kompetensnivå vid medarbetarsamtal. Dessutom följer fyra av kommunerna upp handläggarnas kompetensnivå på andra sätt, till exempel via återkommande individuella samtal, veckoträffar och vid arbetsledning såväl enskilt som i grupp.

Kompetensläget hos arbetsledarna

Socialstyrelsens inventering av kompetensläget hos arbetsledarna i de sex kommunerna visar att kommunerna har 13 verksamma arbetsledare och att 10 av dessa arbetsledare är kvinnor. För hälften av arbetsledarna är det första chefsjobbet, och var fjärde arbetsledare har mindre än tre års erfarenhet av socialt arbete. Enligt kommunernas bedömning behöver knappt hälften av arbetsledarna kompetensutveckling för att kunna ge adekvat ärendehandling i det dagliga arbetet.

Inventeringen visar dessutom att en av fyra arbetsledare har fortbildning och att lika många arbetsledare har vidareutbildning på högskolenivå.

Planerad kompetensutveckling

Samtliga sex kommuner har helt eller delvis kunnat genomföra sina planerade kompetensutvecklingsinsatser för handläggare under 2016. För arbetsledarna är bilden något mer splittrad. Där uppger två kommuner att de inte har kunnat genomföra kompetensutvecklingsinsatser för arbetsledare som planerat. Ytterligare två kommuner uppger att de är osäkra på om kompetensutveckling för arbetsledare har kunnat genomföras.

För handläggare är det vanligast med kompetensutveckling i samverkan med en annan kommun eller via Sveriges kommuner och landsting eller kommunförbund. För arbetsledare är det vanligast med kompetensutveckling i samverkan med en annan kommun eller i egen regi.

Kompetensutvecklingen förvaltas till viss del

Såväl handläggare som arbetsledare måste få möjlighet att förvalta de genomförda kompetensutvecklingsinsatserna genom att öva och genom att använda den nya kunskapen i den dagliga verksamheten. För handläggarnas del förvaltar kommunerna den genomförda kompetensutvecklingen helt eller delvis. Däremot är det något svårare för kommunerna att förvalta kompetensutvecklingen för arbetsledarna.

Sammanställningen av kommunernas enkätsvar visar att fyra av kommunerna har en samlad plan för handläggarnas kompetensutveckling. I kommunernas planer ingår handledning, vidareutbildning och fortbildning. I hälften av kommunerna följs planerna upp årligen. Hälften av kommunerna har en samlad plan för varje arbetsledares kompetensutveckling. Två av kommunerna genomför årliga uppföljningar av arbetsledarnas kompetensutvecklingsplaner.

Genomförd kompetensutveckling med 2016 års statsbidrag

I detta avsnitt redovisar Socialstyrelsen vilka kompetensutvecklingsinsatser som kommunerna genomfört med 2016 års statsbidrag. Det var 273 kommuner som rekviderade medel för att genomföra kompetensutvecklingsinsatser. Fyra kommuner har betalat tillbaka samtliga medel och ingår därmed inte i redovisningen.

Sammanställningen baseras på uppgifterna från de 269 kommuner som genomfört kompetensutvecklingsinsatser och stöd och handledning med 2016 års medel. Totalt 243 kommuner har rapporterat att de genomfört utbildningar och 129 kommuner har redovisat att de genomfört stöd och handledning med kompetensutvecklingsmedlen.

Utifrån det underlag som kommunerna lämnat in redovisar Socialstyrelsen de genomförda insatserna uppdelade på kunskapsområdena:

- socialt arbete
- juridik

- psykologi
- evidensbaserad praktik
- annat

De olika kunskapsområdena har därefter delats in i olika utbildningsinriktningar på samma sätt som i tidigare års redovisning. Kommunernas redovisningar är inte alltid kompletta utan det finns interna bortfall när det gäller antal deltagare etc. En och samma person kan dessutom ha deltagit i flera utbildningar. Socialstyrelsen har kontaktat de kommuner som inte har lämnat fullständiga redovisningar och bett om kompletteringar. Kommunerna har därefter kompletterat sina redovisningar men för sent för att vara med i sammanställningen.

Omfattning inhyrd personal och vikarier

Det är vanligt att kommunerna använder sig av inhyrda handläggare. Av Socialstyrelsens sammanställning framgår att två av tre kommuner använder inhyrda handläggare upp till och med hälften av enhetens arbetstid (tabell 9). Däremot är det relativt ovanligt att använda sig av inhyrda arbetsledare i någon större omfattning.

Tabell 9. Omfattning av inhyrd personal 2016. Procent. N = 269

	Arbetsledare	Handläggare
Mer än hälften av arbetstiden	3	4
Upp till och med hälften av arbetstiden	18	65
Ingen inhyrd personal har använts	79	31

Precis som tidigare år är det också ovanligt att inhyrd personal får delta i kompetensutvecklingsinsatser. Hos 177 av de 230 kommuner (77 procent) som besvarade frågan har inhyrd personal inte haft rätt att delta i insatser finansierade med 2016 års statsbidrag.

Det är endast sju kommuner som uppfattar att omfattningen av inhyrd personal påverkat hur kommunerna har valt att rikta kompetensmedlen. Exempel på påverkan är att den inhyrda personalen möjliggjort för kommunen att skicka den ordinarie personalen på utbildning.

Majoriteten av kommunerna har inte ersatt personalen som deltog i utbildningar eller stöd och handledning med vikarier. Knappt 90 procent av kommunerna har inte ersatt någon frånvarotid alls med vikarier (tabell 10).

Tabell 10. Omfattning av vikarier 2016. Procent. N = 269

	Omfattning
Mer än hälften av arbetstiden	2
Upp till och med hälften av arbetstiden	9
Ingen frånvaro ersattes	89

Det vanligaste skälet till att frånvaro inte ersattes var att det inte var praktiskt genomförbart. På följdfrågan om vad detta fick för konsekvenser uppgav 212 av de 245 kommuner som besvarade frågan (86 procent) att det inte fick några särskilda konsekvenser.

Omfattning stöd och handledning

Socialstyrelsens sammanställning visar att totalt 212 arbetsledare och 1 923 handläggare i 123 kommuner har omfattats av stöd och handledning som finansierats med statsbidraget (tabell 11). Omkring 80 procent av stöd och handledning har riktats till handläggare med socionomexamen. Handläggare utan socionomexamen och arbetsledare har båda fått cirka 10 procent av stöd- och handledningsinsatserna.

Tabell 11. Antal personer som fått stöd och handledning som helt eller delvis finansierats med 2016 års statsbidrag. Efter befattning och kön. N = 123

	Arbetsledare	Socionomer	Handläggare utan socionomexamen	Totalt
Kvinnor	192	1 528	205	1 925
Män	20	158	32	210
Totalt	212	1 686	237	2 135

Majoriteten av arbetsledarna och handläggarna som fått stöd och handledning är kvinnor vilket ligger i linje med hur könsfördelningen bland de anställda inom den sociala barn- och ungdomsvården ser ut.

Inom två av yrkeskategorierna har personal med mer än fyra års erfarenhet varit den grupp som fått mest stöd och handledning (tabell 12). Bland arbetsledarna har exempelvis 90 procent av stöd och handledning gått till de mest erfarna. Till skillnad från tidigare år har dock de minst erfarna i gruppen handläggare utan socionomexamen fått den största delen stöd och handledning.

Tabell 12. Antal personer som fått stöd och handledning som helt eller delvis finansierats med 2016 års statsbidrag. Efter befattning och erfarenhet. N = 120

	Arbetsledare		Socionomer		Handläggare utan socionomexamen	
Erfarenhet	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Mindre än 2 år	7	4	490	29	136	56
2–4 år	12	6	359	21	32	14
Mer än 4 år	169	90	831	50	73	30
Totalt	188	100	1 680	100	241	100

Omfattning utbildningsinsatser

Av Socialstyrelsens sammanställning framgår att totalt 522 arbetsledare och 4 139 handläggare i 236 kommuner har deltagit i utbildningar som finansierats med statsbidraget (tabell 13).

Tabell 13. Antal personer som deltagit i utbildningsinsatser som helt eller delvis finansierats med 2016 års statsbidrag. Efter befattning och kön. N = 236

	Arbetsledare	Socionomer	Handläggare utan socionomexamen	Totalt
Kvinnor	474	3 324	462	4 260
Män	48	298	55	401
Totalt	522	3 622	517	4 661

Omkring 77 procent av utbildningsinsatserna har riktats till handläggare med socionomexamen vilket ligger i linje med hur kommunerna riktat utbildningsinsatserna tidigare år. Arbetsledare och handläggare utan socionomexamen har tagit del av omkring 11 procent vardera av utbildningarna. Precis som när det gäller stöd och handledning har majoriteten av utbildningarna riktats till kvinnliga arbetsledare och handläggare.

Liksom tidigare år har huvuddelen av utbildningarna riktats till arbetsledare och handläggare med mer än fyra års erfarenhet. Inom kategorin handläggare utan socionomexamen har dock huvuddelen av utbildningarna riktats till de minst erfarna handläggarna. Drygt 90 procent av utbildningarna hade avslutats när kommunerna lämnade in sina redovisningar (tabell 14).

Tabell 14. Antal personer som deltagit i utbildningsinsatser som helt eller delvis finansierats med 2016 års statsbidrag. Efter befattning och erfarenhet. N = 233

Erfarenhet	Arbetsledare		Socionomer		Handläggare utan socionomexamen	
	Deltagit	Avslutat	Deltagit	Avslutat	Deltagit	Avslutat
Mindre än 2 år	23	21	1 145	1 056	287	268
2–4 år	43	41	884	809	83	79
Mer än 4 år	449	383	1 419	1 310	147	129
Totalt	515	445	3 448	3 175	517	476

En mindre grupp kommuner har riktat utbildningar till obehöriga handläggare så att de kunnat få behörighet enligt föreskriften SOSFS 2014:7 om behörighet att utföra vissa arbetsuppgifter i socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Föreskriften ska tillämpas vid bedömning och prövning av behörighet enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL. I föreskriften anges bland annat de behörighetskrav som krävs beroende på utbildningsland. Sammanlagt 59 obehöriga handläggare i 32 kommuner har genomfört utbildningsinsatser med syftet att nå behörighet enligt SOSFS 2014:7.

Den rådande flyktingsituationen har haft viss inverkan på hur kommunerna valt att genomföra 2016 års satsning. För omkring 20 procent av kommunerna har flyktingsituationen lett till att planerade kompetensutvecklingsinsatser inte kunnat genomföras som planerat. I en lika hög andel av kommunerna har flyktingsituationen lett till ändrat fokus när det gäller kompetensutvecklingen.

Relativt ovanligt med introduktionsprogram

Kommunerna kunde även använda kompetensutvecklingsmedlen till introduktionsprogram för nya handläggare. Socialstyrelsens sammanställning visar att 77 kommuner har genomfört introduktionsprogram riktat till nya handläggare inom ramen för kompetenssatsningen (tabell 15).

Tabell 15. Antal nya handläggare som gått introduktionsprogram som helt eller delvis finansierats med 2016 års statsbidrag. Efter kön. N = 77

	Socionomer	Handläggare utan socionomexamen	Totalt
Kvinnor	300	117	417
Män	30	13	43
Totalt	330	130	460

Drygt 70 procent av handläggarna som gått introduktionsprogram har varit socionomer. Det betyder att det är en relativt stor andel av introduktionsprogrammen som riktats till handläggare utan socionomexamen.

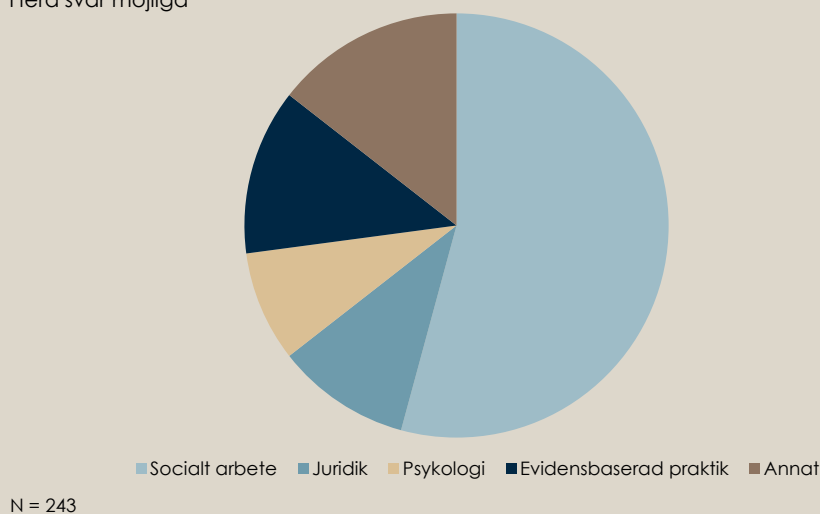
Socialt arbete den vanligaste utbildningsinriktningen

Socialt arbete är den vanligaste utbildningsinriktningen. Totalt 219 av 243 kommuner (90 procent) som genomfört utbildningar inom ramen för 2016 års kompetenssatsning uppger att de genomfört utbildningar inom socialt arbete (figur 1).

Var femte kommun har genomfört utbildningar inom evidensbaserad praktik och en fjärdedel av kommunerna har genomfört utbildningar inom kategorin Annat. I denna kategori ingår bland annat ledarskapsutbildningar och introduktionsutbildningar för nya medarbetare.

Figur 1. Fördelning av utbildningar per kunskapsområde

Flera svar möjliga

Inriktningar utbildningar socialt arbete

Av kommunernas svar framkommer att knappt hälften av kommunerna har satsat på utbildningar inom risk- och skyddsfaktorer samt utredningsmetodik. Utbildningar inom genus och etnicitet samt inom etik och förhållningssätt är däremot relativt ovanliga (tabell 16).

Tabell 16. Fördelning av utbildningsinsatser inom socialt arbete. N = 219

Område	Procent	Antal kommuner
Barns och ungas utveckling	27	59
Barns utsatthet	19	43
Barns rättigheter	11	25
Sociala problem	13	29
Sociala insatser	14	31
Risk- och skyddsfaktorer	44	97
Utredningsmetodik	43	95
Planering och bedömning av barns behov	19	42
Dokumentation av utredning, beslut och genomförande av insatser	38	84
Samtal med barn och unga	34	76
Samarbete och samverkan med barn och unga	17	38
Genus och etnicitet	3	8
Etik och förhållningssätt	4	9
Annat	14	31

Inom kategorin Annat finns bland annat introduktionsutbildningar och utbildningar i ledarskap.

Inriktningar utbildningar juridik

Knappt hälften av kommunerna har genomfört utbildningar inom området juridik. Det allra vanligaste området är socialrätt där tre av fyra kommuner genomfört utbildningar (tabell 17).

Tabell 17. Fördelning av utbildningsinsatser inom juridik. N = 102

Område	Procent	Antal kommuner
Socialrätt	76	78
Familjerätt	21	22
Förvaltningsrätt	15	16
Offentlighet och sekretess	9	9
Offentlig rätt	5	5
Annat	7	7

Utbildningar inom offentlig rätt och offentlighet och sekretess är däremot relativt ovanliga. Inom kategorin annat återfinns bland annat utbildningar om Lagen (1990/52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Inriktningar utbildningar psykologi

Det är endast 34 av 243 kommuner (14 procent) som uppger att de genomfört utbildningar inom psykologi. Det vanligaste området är anknytningsteori där hälften av kommunerna genomfört utbildningsinsatser (tabell 18). I kategorin Annat återfinns bland annat kurser i att möta rättshaveristiskt beteende och trauma.

Tabell 18. Fördelning av utbildningsinsatser inom psykologi. N = 34

Område	Procent	Antal kommuner
Utvecklingspsykologi	21	7
Anknytningsteori	50	17
Utvecklingsekologi	6	2
Annat	23	8

Flest utbildningsinsatser inom socialt arbete

Socialt arbete är det område där kommunerna genomfört flest utbildningsinsatser. De vanligaste inriktningar är risk- och skyddsfaktorer samt utredningsmetodik (tabell 19). Detta är områden där kommunerna bedömde att såväl arbetsledare som handläggare hade ett visst behov av kompetensutveckling inom vid inventeringarna 2013 och 2014 [2, 3].

Tabell 19. Antal utbildningsinsatser 2016. Efter område och högskolepoäng

	Antal totalt	Varav med högskolepoäng	Andel med högskolepoäng
Socialt arbete	700	30	4
Juridik	140	26	18
Psykologi	33	3	9
Evidensbaserad praktik	28	1	3
Annat	70	5	7
Totalt	971	65	7

Inom juridik är utbildningar inom socialrätt vanligast och inom psykologi återfinns de flesta utbildningar inom anknytningsteori. Det är fortsatt få utbildningar inom evidensbaserad praktik trots att detta är ett område som kommunerna identifierat som ett område där det finns behov av kompetensutveckling. Inom kategorin Annat finns bland annat introduktionsutbildningar.

Andelen utbildningar med högskolepoäng är relativt liten. Totalt är det 65 av 971 utbildningar som ger högskolepoäng vilket motsvarar sju procent. Störst andel utbildningar som ger högskolepoäng återfinns inom området juridik där knappt var femte utbildning ger högskolepoäng.

Kompetenssatsningen 2016 omfattar 8 100 platser (tabell 20). En och samma person kan ha deltagit i flera utbildningar varför antalet unika personer är lägre. Enligt Socialstyrelsens sammanställning är det knappt 4 700 arbetsledare och handläggare som deltagit i utbildningar finansierade med 2016 års statsbidrag.

Tabell 20. Antal utbildningsplatser 2016. Efter område

Område	Antal platser
Socialt arbete	6 018
Juridik	838
Psykologi	453
Evidensbaserad praktik	251
Annat	540
Totalt	8 100

Flest antal utbildningsplatser finns inom socialt arbete med drygt 6 000 platser följt av juridik med 838 platser.

Korta utbildningar vanligast

Majoriteten av utbildningarna som finansierats med 2016 års kompetensmedel har varit endagsutbildningar följt av utbildningar på två dagar (tabell 21).

Tabell 21. Längd på utbildningsinsatserna. Efter område och antal dagar

	1 dag	2 dagar	3-10 dagar	Mer än 10 dagar
Socialt arbete	219	215	210	14
Juridik	76	30	14	6
Psykologi	10	14	17	2
Evidensbaserad praktik	7	8	11	1
Annat	16	23	23	2
Totalt	328	290	275	25

Inom juridik är 60 procent av utbildningarna endagsutbildningar. Inom övriga områden är det mer jämn spridning vad gäller längden på utbildningarna. Det är endast ett fåtal utbildningar som är 10 dagar eller mer.

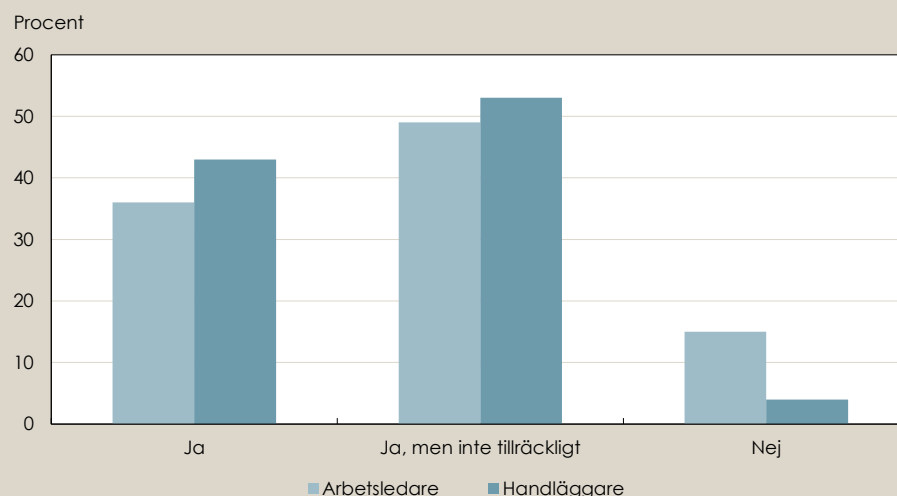
Utbildningar förvaltas i viss utsträckning

En viktig faktor för att kompetenssatsningen ska få avsedd effekt är att arbetsledare och handläggare får möjlighet att omsätta den nya kunskapen i den dagliga verksamheten. Därför är det mycket viktigt att kommunerna avsätter tid till att förvalta de genomförda utbildningarna.

Av kommunernas svar framgår dock att majoriteten av kommunerna inte kunnat förvalta de genomförda utbildningsinsatserna i tillräckligt hög utsträckning. I 15 procent av kommunerna har arbetsledarna inte kunnat omsätta sina nya kunskaper i praktiken överhuvudtaget (figur 2).

Precis som tidigare år är det den höga arbetsbelastningen som gör det svårt för kommunerna att få tid till att förvalta den genomförda utbildningen.

Figur 2. Förvaltas genomförda utbildningsinsatser?

N = 236

Den nya kunskapen förvaltas genom handledning, metodträffar, att särskilda tider avsätts för samtal och diskussioner i arbetsgruppen och att de nya kunskaperna omsätts i det praktiska arbetet. Vissa kommuner har en särskild implementeringsplan för fortsatta utbildningar, metodstöd och handledning.

Stat och kommun de vanligaste utbildningsanordnarna

Socialstyrelsens sammanställning visar att stat, kommun och landsting är den vanligaste utbildningsanordnaren. Privata utbildningsanordnare är också relativt vanligt, inte minst inom juridik (tabell 22).

Tabell 22. Utbildningar efter område och anordnare

Område	Privat	Stat, kommun, landsting	FoU	Universitet/högskola	Enskild person	SKL	Ideell organisation /stiftelse
Socialt arbete	182	348	18	35	22	24	29
Juridik	51	47	2	28	3	1	7
Psykologi	10	13	0	2	0	0	0
Evidensbaserad praktik	13	9	3	3	0	1	0
Annat	22	35	2	6	1	1	1
Totalt	278	452	25	74	26	27	37

Majoriteten av kommunerna har samverkat med andra aktörer när de har genomfört utbildningarna. De vanligaste samverkanspartnerna är andra kommuner och regionala samordnare. Precis som året innan är det endast en femtedel av kommunerna som har valt att genomföra utbildningsinsatsen utan att samverka med någon annan part.

Framgångsfaktorer vid genomförandet

Kommunerna tar upp flera faktorer som varit viktiga vid genomförandet av 2016 års kompetenssatsning. Kompetensmedlen har gett en ekonomisk möjlighet för kommunerna att genomföra utbildning och handledning som annars inte hade kommit till stånd.

Det har varit mycket viktigt att socialnämnd och ledning sett vikten av fortsatt kompetensutveckling. Satsningen har gett mandat att satsa på utbildningar och stöd och handledning trots den ansträngda arbetssituationen. En viktig framgångsfaktor har varit intresse och motivation hos arbetsledare och handläggare. Det har också varit viktigt att hela arbetsgruppen har kunnat delta så att arbetsgruppen får ett gemensamt arbetssätt att arbeta vidare med. Detta har skapat en känsla av samhörighet i gruppen och en plattform i arbetet med till exempel utredningar och risk- och skyddsbedömning.

Inventeringen av det befintliga kompetensläget i kommunen har varit mycket viktig när det gäller att planera vilka utbildningsinsatser som skulle genomföras. En framgångsfaktor här har varit att prioritera ett fåtal utbildningar som legat inom de områden där inventeringen visat att det finns behov av kunskap. Flera kommuner upplever att kompetenssatsningen har medfört en faktisk kompetenshöjning i arbetet med barn och unga och att satsningen har ökat medvetenheten om kompetensutvecklingsfrågor i verksamheten.

Andra viktiga faktorer är samverkan med andra kommuner, inte minst i den regiongemensamma stödstrukturen och att det finns en struktur i arbetet, till exempel genom att det finns en särskild implementeringsplan, och att tid har avsatts för att planera genomförande och implementering av utbildningarna så att nya arbetssätt och metoder används i det praktiska arbetet. Det är också viktigt att tid har satts av efter genomförd utbildning så att arbetsledare och handläggare kunnat reflektera över det man lärt sig.

Flera kommuner tar upp den rådande ansträngda situationen i den sociala barn- och ungdomsvården, som en faktor som försvårat kompetensutvecklingsinsatserna under 2016. Den höga belastningen, bland annat beroende på flyktingsituationen, har försvårat implementeringen av de genomförda insatserna.

Hög personalomsättning har i vissa kommuner medfört att inventeringen av befintlig kompetens inte längre är aktuell och att handläggare som utbildats inom ramen för satsningen redan hunnit sluta, vilket lett till kompetensutvecklingen inte fått avsett resultat. Kompetensmedlen har dock kunnat användas för att utbilda nyanställda handläggare vilket i viss mån kompensert för hög personalomsättning förutsatt att dessa stannar kvar.

Sammanfattning 2016 års satsning

Kommunernas kompetensinventering

Kommunernas kompetensinventering 2016 visar att majoriteten av handläggarna i de sex kommuner som deltog i satsningen för första gången har socionomexamen och mer än ett års erfarenhet av arbete inom området barn och unga. Samtidigt har var femte handläggare mindre än ett års erfarenhet av arbete inom området.

Resultatet överensstämmer väl med vad tidigare års inventeringar av kompetensläget i kommunerna visat. Majoriteten av handläggarna har alltså socionomexamen och erfarenhet av ämnesområdet samtidigt som det finns en betydande grupp handläggare som behöver stöd och handledning.

Andelen handläggare i kommunerna 2016 som har fortbildning och vidareutbildning på högskolenivå är däremot betydligt lägre än de tidigare åren.

På arbetsledarsidan har en betydande andel vidareutbildning på högskolenivå men för hälften av arbetsledarna är det första jobbet som chef. Kompetensläget bland arbetsledarna hos de kommuner som inventerade 2016 är därmed mycket likt kompetensläget hos arbetsledarna i kommunerna som genomförde sina inventeringar 2013, 2014 och 2015.

Majoriteten av handläggarna i de sex kommunerna har grundläggande kompetens i de flesta områden inom socialt arbete, juridik, psykologi, evidensbaserad praktik och samhällsvetenskap. Precis som tidigare år visar resultatet av inventeringen att en betydande andel av handläggarna saknar tillräcklig kompetens inom en del områden vilket innebär att de behöver kontinuerligt stöd för att kunna genomföra sina arbetsuppgifter.

Majoriteten av kommunerna har helt eller delvis kunnat genomföra de planerade kompetensutvecklingsinsatserna. Detta gäller för samtliga fyra år som satsningen har pågått.

För att genomförd kompetensutveckling ska få avsedd effekt är det viktigt att arbetsgivaren tar hand om den nyförvärvade kunskapen och ger arbetsledare och handläggare möjlighet att omsätta sina nya kunskaper i praktiken. Medarbetarna behöver få tid och möjlighet att öva och praktisera [2].

Majoriteten av arbetsledarna och handläggarna har också fått möjlighet att förvalta genomförd kompetensutveckling 2013, 2014 och 2015, men samtliga tre år finns det en betydande andel som inte har fått denna möjlighet.

Socialstyrelsen konstaterar återigen att det är mycket viktigt att denna del fungerar så att resultatet av kompetensutvecklingen tas tillvara. Kommunerna har identifierat förvaltning av kompetensutveckling som en viktig faktor, men den ansträngda arbetssituationen som råder i den sociala barn- och ungdomsvården gör den svår att genomföra.

Genomförd kompetensutveckling 2016

De primära målgrupperna för kompetenssatsningen är socialsekreterare, chefer och arbetsledare i den sociala barn- och ungdomsvården som arbetar med myndighetsutövning. Kommunerna ska själva välja den typ av kompetensutveckling som bäst speglar personal- och kompetenssituationen i den egna kommunen. Kommunerna kan använda resultatet av inventeringen av kompetensläge som kommunen genomfört inom ramen för satsningen som ett stöd för att bestämma inriktning på kompetensutvecklingen.

Majoriteten av utbildningarna har precis som tidigare år riktats till handläggare med socionomexamen medan gruppen handläggare utan socionomexamen har deltagit i liten utsträckning. Vidare har huvuddelen av utbildningarna riktats till arbetsledare och handläggare med mer än fyra års erfarenhet av arbete inom den sociala barn- och ungdomsvården. Inom gruppen handläggare utan socionomexamen är det dock de med mindre erfarenhet som fått ta del av kompetensutvecklingen i högst utsträckning vilket är en förändring jämfört med tidigare år. Kommunernas fokus har dock varit att kompetensutveckla den mer erfarna och kompetenta delen av personalen.

Socialstyrelsen har kategoriserat 2016 års utbildningar i områdena socialt arbete, juridik, psykologi, evidensbaserad praktik och annat. De flesta utbildningarna återfinns precis som åren innan inom kategorin socialt arbete. Precis som tidigare år är det relativt få utbildningsinsatser inom evidensbaserad praktik trots att detta var ett område som kommunerna identifierade som ett område där de anställda behövde mer kompetensutveckling.

De vanligaste utbildningsinriktningarna är risk- och skyddsfaktorer samt utredningsmetodik vilka båda ligger inom socialt arbete. Inom dessa områden bedömde kommunerna att det fanns ett visst behov av kompetensutveckling.

Andelen utbildningar som ger högskolepoäng är fortsatt lågt och har sjunkit något jämfört med 2015. I 2016 års kompetenssatsning gav sju procent av utbildningarna högskolepoäng. En förklaring till detta kan vara Socialstyrelsens uppdragsutbildningar till arbetsledare och handläggare. Uppdragsutbildningarna är högskolekurser som ger 7,5 högskolepoäng och det första kurstillfället var 2016. Det är möjligt att kommunerna har valt att inte använda 2016 års statsbidrag till utbildningar som ger högskolepoäng utan fokuserat på andra typer av kurser då det funnits särskilt framtagna högskolekurser som finansierats med andra statliga medel. Kommunerna upplever också precis som tidigare år att processen att upphandla kurser är lång och tidskrävande och att det därför varit svårt att hinna inom angivna tidsramar.

Antalet utbildningar och antalet utbildningsplatser har sjunkit avsevärt jämfört med 2015. Från cirka 1 300 utbildningsinsatser och knappt 11 000 utbildningsplatser till knappt 1 000 utbildningsinsatser och drygt 8 000 utbildningsplatser. Socialstyrelsen tolkar detta som ett resultat av det minskade anslaget. För 2016 avsatte regeringen 24 000 000 kronor för kompetensutvecklingsinsatser vilket kan jämföras med 57 000 000 kronor 2015. Detta i kombination med den ansträngda situationen i kommunernas sociala barn- och ungdomsvård har sannolikt lett till färre utbildningsinsatser och

utbildningsplatser. Den ansträngda situationen avspeglas i att omkring 20 procent av kommunerna inte har kunnat genomföra planerade kompetensutvecklingsinsatser.

De vanligaste utbildningsanordnarna är precis som året innan stat, kommun och landsting. Precis som tidigare är det även få längre utbildningar: endagsutbildningar och tvådagarsutbildningar är vanligast.

Antalet arbetsledare och handledare som har fått stöd och handledning har minskat jämfört med 2015 men det ligger i linje med det minskade anslaget. Majoriteten av kommunerna har inte ersatt personal som deltog i utbildningar eller stöd och med vikarier.

Majoriteten av kommunerna uppger precis som 2015 att det inte blivit några särskilda konsekvenser av att inget av frånvarotiden ersattes med vikarier. Kommunerna har dock även fortsättningsvis svårt att förvalta genomförda kompetensutvecklingsinsatser i tillräcklig utsträckning.

Den höga arbetsbelastningen i kombination med hög personalomsättning försvårar förvaltning av insatserna precis som tidigare år. För att kompetensutvecklingen ska vara effektiv anser Socialstyrelsen precis som tidigare att arbetsgivaren bör ta hand om den nyförvärvade kunskapen och ge de anställda möjlighet att förkovra sig och omsätta de nya kunskaperna i praktiken. Kommunerna själva har sedan tidigare identifierat förvaltningen av kunskap och strategisk planering som viktiga framgångsfaktorer [3].

Majoriteten av utbildningarna samt stöd och handledning har getts till arbetsledare med mer än fyra års erfarenhet. Handläggare med mer än fyra års erfarenhet har fått hälften av utbildningarna samt stöd och handledning. Detta ligger i linje med resultatet från 2014 och 2015 års satsningar och kan förklaras av att kommunerna satsar på den mer erfarna personalen för att höja deras kompetens samt öka deras engagemang och motivation för att stanna inom den sociala barn- och ungdomsvården. De erfarna arbetsledarna och handläggarna är också de som stöder och handleder de mer oerfarna kollegorna. Därför är det viktigt att de blir kvar, inte minst för att främja stabilitet och långsiktighet i verksamheten.

Kommunerna är positiva till kompetenssatsningen och hur den har möjliggjort såväl utbildning som stöd och handledning som annars inte hade blivit av.

Referenser

1. Trygghet och säkerhet i den sociala barn- och ungdomsvården. Socialstyrelsens förslag till åtgärdsprogram. Stockholm: Socialstyrelsen; 2013
2. Kompetenssatsning inom den sociala barn- och ungdomsvården. Redovisning av 2013 års satsning. Stockholm: Socialstyrelsen; 2014
3. Kompetenssatsning inom den sociala barn- och ungdomsvården. Redovisning av 2014 års satsning. Stockholm: Socialstyrelsen; 2015
4. Kompetenssatsning inom den sociala barn- och ungdomsvården. Redovisning av 2015 års satsning. Stockholm: Socialstyrelsen; 2016
5. Vård och omsorg om placerade barn – Öppna jämförelser och utvärdering. Rekommendationer till kommuner och landsting om hälsa och utsatthet. Stockholm: Socialstyrelsen; 2013
6. Delredovisning av uppdrag att fördela medel för kompetenssatsning inom den sociala barn- och ungdomsvården. Stockholm: Socialstyrelsen; 2013

Bilaga 1. Ekonomisk redovisning

Totalt 273 av landets 290 kommuner rekviderade statsbidrag 2016 för att genomföra utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser. Av dessa 273 kommuner var det sex stycken som inte deltagit i kompetenssatsningen 2013, 2014 eller 2015 och som därmed behövde inventera kompetensläget hos personalen i den sociala barn- och ungdomsvården. De sex kommunerna fick avsätta maximalt 50 000 kronor av statsbidraget för kompetensinventeringen.

Totalt har 23 149 998 kronor betalats ut till kommunerna. Fyra kommuner har inte förbrukat något av statsbidraget och har därför betalat tillbaka hela beloppet.

Av de återstående 269 kommunerna har 247 kommuner förbrukat hela statsbidraget. Resterande 22 kommuner har inte förbrukat hela det rekviderade beloppet och har därför återbetalat de återstående medlen. Totalt ska 802 978 kronor återbetalas (tabell 23)

Tabell 23. Förbrukat statsbidrag 2016

Kategori	Kronor
Utbetalade medel	23 149 998
Förbrukade medel	22 347 020
Medel att återbetala	802 978

Kommunerna har förbrukat sammanlagt 22 347 020 kronor av 2016 års statsbidrag. Enligt villkoren för statsbidraget fick högst 25 procent av det rekviderade beloppet användas för vikarier, resor, kurslitteratur och administration. Huvuddelen av statsbidraget har kommunerna lagt på utbildningsinsatser, men 26 procent har lagts på stöd och handledning (tabell 24).

Tabell 24. Förbrukat statsbidrag efter kostnadstyp 2016. SEK

Kostnadstyp	Summa förbrukat
Inventering*	0
Utbildningsinsatser	15 076 556
Stöd och handledning	5 827 632
Vikarier	239 397
Kurslitteratur	373 646
Resor	387 497
Administration och samordning	442 292
Kostnader totalt	22 347 020
Medel som ska återbetalas	802 978
Totalt	23 149 998

*Endast de kommuner som var nya 2016

Bilaga 2. Fördelning av 2016 års statsbidrag

Tabell 25. Kommuner som rekvirerade statsbidrag 2016. SEK

Kommun	Belopp	Ny kommun 2016	Återbetalat hela beloppet
Ale kommun	50 000		
Alingsås kommun	59 798		
Alvesta kommun	50 000		
Aneby kommun	50 000		
Arboga kommun	50 000		
Arvidsjaurs kommun	50 000		
Arvika kommun	55 180		
Askersunds kommun	50 000		
Avesta kommun	50 000		
Bengtsfors kommun	50 000		
Bergs kommun	50 000		
Bjurholms kommun	50 000		
Bjuvs kommun	50 000	X	
Bodens kommun	50 000		
Bollebygds kommun	50 000		
Bollnäs kommun	57 882		
Borgholms kommun	50 000		
Borlänge kommun	140 578		
Borås stad	210 449		
Botkyrka kommun	282 139		
Boxholms kommun	50 000		
Bromölla kommun	50 000		
Bräcke kommun	50 000		
Burlövs kommun	50 000		
Båstads kommun	50 000		
Dals-Eds kommun	50 000		
Danderyds kommun	50 000		
Degerfors kommun	50 000		
Eda kommun	50 000		
Ekerö kommun	50 000		
Eksjö kommun	50 000		
Emmaboda kommun	50 000		
Enköpings kommun	70 068		
Eskilstuna kommun	278 748		
Eslövs kommun	65 793		
Essunga kommun	50 000		
Fagersta kommun	50 000		

Kommun	Belopp	Ny kommun 2016	Återbetalat hela beloppet
Falkenbergs kommun	70 166		
Falköpings kommun	68 004		
Falu kommun	98 616		
Filipstads kommun	50 000		
Finspångs kommun	50 000		
Flens kommun	50 000		
Forshaga kommun	50 000		
Färgelanda kommun	50 000		
Gagnefs kommun	50 000		
Gislaveds kommun	58 767		
Gnosjö kommun	50 000		
Grums kommun	50 000		
Grästorps kommun	50 000		
Gävle kommun	202 784		
Göteborgs stad	1 197 738		
Götene kommun	50 000		
Habo kommun	50 000		
Hagfors kommun	50 000		
Hallsbergs kommun	50 000		
Hallstahammars kommun	50 000		
Halmstads kommun	148 931		
Hammarö kommun	50 000		
Haninge kommun	173 303		
Haparanda stad	50 000		
Heby kommun	50 000		
Helsingborgs stad	331 176		
Herrljunga kommun	50 000		
Hjo kommun	50 000		
Hofors kommun	50 000		
Huddinge kommun	214 429		
Hudiksvalls kommun	72 230		
Hultsfreds kommun	50 000		
Hylte kommun	50 000		
Håbo kommun	50 000		
Hällefors kommun	50 000		
Härnösands kommun	52 772		
Härryda kommun	50 000		
Hässleholms kommun	111 981		
Höganäs kommun	50 000		
Högsby kommun	50 000		
Hörby kommun	50 000	X	
Höör kommun	50 000		
Jokkmokks kommun	50 000		
Järfälla kommun	113 799		

Kommun	Belopp	Ny kommun 2016	Återbetalat hela beloppet
Jönköpings kommun	213 545		
Kalix kommun	50 000		
Kalmar kommun	108 640		
Karlsborgs kommun	50 000		
Karlshamns kommun	51 789		
Karlskoga kommun	60 486		
Karlskrona kommun	123 479		
Karlstads kommun	165 293		
Katrineholms kommun	88 346		
Kils kommun	50 000		
Kinda kommun	50 000		
Kiruna kommun	50 000		
Klippans kommun	50 000		
Knivsta kommun	50 000		
Kramfors kommun	50 000		
Kristianstads kommun	190 107		
Kristinehamns kommun	50 000		
Krokoms kommun	50 000		
Kumla kommun	50 000		
Kungsbacka kommun	74 195		
Kungsörs kommun	50 000		
Kungälv kommun	50 000		
Kävlinge kommun	50 000		
Köpings kommun	62 354		
Laholms kommun	50 000		
Landskrona stad	143 379		
Laxå kommun	50 000		
Lekebergs kommun	50 000		
Lessebo kommun	50 000		
Lidingö stad	50 000		
Lidköpings kommun	56 015		
Lilla Edets kommun	50 000		
Lindesbergs kommun	50 414		
Linköpings kommun	311 031		
Ljungby kommun	50 000		
Ljusdals kommun	50 000		
Ljusnarsbergs kommun	50 000		
Lomma kommun	50 000		
Ludvika kommun	52 428		
Luleå kommun	116 010		
Lunds kommun	176 202		
Lycksele kommun	50 000		
Malmö stad	1 120 153		
Malung-Sälens kommun	50 000		

Kommun	Belopp	Ny kommun 2016	Återbetalat hela beloppet
Malå kommun	50 000		
Mariestads kommun	50 000		
Markaryds kommun	50 000		
Marks kommun	62 697		
Mjölby kommun	50 000		
Mora kommun	50 000		
Motala kommun	87 609		
Mullsjö kommun	50 000		
Munkedals kommun	50 000		
Munkfors kommun	50 000		
Mölnåls kommun	67 365		
Mönsterås kommun	50 000		
Mörbylånga kommun	50 000		
Nacka kommun	119 892		
Nora kommun	50 000		
Norbergs kommun	50 000		
Nordmalings kommun	50 000		
Norrköpings kommun	322 086		x
Norråhlja kommun	93 113		
Norsjö kommun	50 000	X	
Nybro kommun	50 000		
Nykvarns kommun	50 000		
Nyköpings kommun	95 324		
Nynäshamns kommun	51 003		
Nässjö kommun	57 784		
Ockelbo kommun	50 000		
Olofströms kommun	50 000		
Orsa kommun	50 000		
Orust kommun	50 000		
Osby kommun	50 000		
Oskarshamns kommun	50 000		
Ovanåkers kommun	50 000		
Oxelösunds kommun	50 000		
Pajala kommun	50 000		
Parfille kommun	50 000		
Piteå kommun	52 428		
Ragunda kommun	50 000		X
Region Gotland	112 914		
Robertsfors kommun	50 000		
Ronneby kommun	55 032		
Rättviks kommun	50 000		
Sala kommun	50 000		
Salems kommun	50 000		
Sandvikens kommun	76 456		

Kommun	Belopp	Ny kommun 2016	Återbetalat hela beloppet
Sigtuna kommun	96 012		
Simrishamns kommun	50 000		
Sjöbo kommun	50 000		
Skara kommun	50 000		
Skellefteå kommun	105 888		
Skinnskattebergs kommun	50 000		
Skurups kommun	50 000		
Skövde kommun	87 167		
Smedjebackens kommun	50 000		
Sollefteå kommun	50 000		
Sollentuna kommun	89 526		
Solna stad	72 770		
Sorsele kommun	50 000	X	
Sotenäs kommun	50 000		
Staffanstorps kommun	50 000		
Stenungsunds kommun	50 000		
Stockholms stad	1 649 986		
Storfors kommun	50 000		
Storumans kommun	50 000		
Strängnäs kommun	53 607		
Strömstads kommun	50 000		
Sundbybergs stad	75 669		
Sundsvalls kommun	169 372		
Surahammars kommun	50 000		
Svalövs kommun	50 000		
Svedala kommun	50 000		
Säffle kommun	50 000		
Säters kommun	50 000		
Sävsjö kommun	50 000		
Söderhamns kommun	57 489		
Söderköpings kommun	50 000		
Södertälje kommun	284 939		
Sölvesborgs kommun	50 000		
Tanums kommun	50 000		
Tibro kommun	50 000		
Tidaholms kommun	50 000		
Tierps kommun	50 000		
Timrå kommun	50 000		
Tingsryds kommun	50 000		
Tjörns kommun	50 000		
Tomelilla kommun	50 000		
Torsby kommun	50 000		
Tranemo kommun	50 000		
Tranås kommun	50 000		

Kommun	Belopp	Ny kommun 2016	Återbetalat hela beloppet
Trelleborgs kommun	91 589		
Trollhättans stad	144 951		
Trosa kommun	50 000		
Tyresö kommun	64 024		
Täby kommun	50 000		
Töreboda kommun	50 000		
Uddevalla kommun	114 290		
Ulricehamns kommun	50 000	X	
Umeå kommun	176 398		
Upplands-Bro kommun	50 000		
Upplands Väsby kommun	70 166		
Uppsala kommun	340 512		
Uppvidinge kommun	50 000		
Vadstena kommun	50 000		
Vaggeryds kommun	50 000		X
Valdemarsviks kommun	50 000		
Vallentuna kommun	50 000		
Vansbro kommun	50 000		
Vara kommun	50 000		
Varbergs kommun	70 756		
Vaxholms stad	50 000		X
Vellinge kommun	50 000		
Vetlanda kommun	50 000		
Vilhelmina kommun	50 000		
Vimmerby kommun	50 000		
Vindelns kommun	50 000		
Vingåkers kommun	50 000		
Vårgårda kommun	50 000		
Vänersborgs kommun	76 701		
Vännäs kommun	50 000		
Värmdö kommun	57 833		
Värnamo kommun	50 000		
Västerviks kommun	62 059		
Västerås stad	287 298		
Växjö kommun	164 655		
Ydre kommun	50 000		
Ystads kommun	50 000		
Åmåls kommun	50 000		
Ånge kommun	50 000		
Åre kommun	50 000		
Årjängs kommun	50 000		
Åsele kommun	50 000	X	
Åstorps kommun	50 000		
Åtvidabergs kommun	50 000		

Kommun	Belopp	Ny kommun 2016	Återbetalat hela beloppet
Älmhults kommun	50 000		
Älvdalens kommun	50 000		
Älvkarleby kommun	50 000		
Älvsbyns kommun	50 000		
Ängelholms kommun	52 674		
Öckerö kommun	50 000		
Ödeshögs kommun	50 000		
Örebro kommun	348 374		
Örkelljunga kommun	50 000		
Örnsköldsviks kommun	82 450		
Östersunds kommun	99 943		
Österåkers kommun	50 000		
Östhammars kommun	50 000		
Östra Göinge	50 000		
Överkalix kommun	50 000		
Övertorneå kommun	50 000		
Totalt	23 149 998		